

31. Öğretmen adaylarının değer eğitimine yönelik tutumları üzerine bir araştırma¹

Tuğba ŞİMŞEK²

Nevin AKKAYA³

Hakan ÇIVĞIN⁴

APA: Şimşek, T. & Akkaya, N. & Çivğin, H. (2023). Öğretmen adaylarının değer eğitimine yönelik tutumları üzerine bir araştırma. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (35), 470-480. DOI: 10.29000/rumelide.1342137.

Öz

Değerler, insan davranış ve tutumlarını doğrudan etkiler. Kalıcı izli davranış değişikliği olarak tanımlanan eğitimde de değerler önemli bir yere sahiptir. Değerler eğitimi ailede başlar okulda devam eder. Bu açıdan gelecek nesillerimizi emanet ettiğimiz öğretmenlerin değer eğitimine yönelik tutumları oldukça önemlidir. Bu yönüyle özellikle okullarda görev yapacak olan öğretmen adaylarının değer eğitimine yönelik tutumları değer eğitiminin niteliğinin artırılması açısından büyük önem taşımaktadır. Öğretmen adaylarının değer eğitimine yönelik tutumlarını belirlemek, neden ve sonuçlarını araştırmak eğitimin kalitesine katkı sağlayıcı olacaktır. Bu çalışmada öğretmen adaylarının değer eğitimine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla tarama yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmanın örneklemini, 2021–2022 öğretim yılı bahar yarıyılında öğrenim gören 282 Türkçe öğretmeni adayı oluşturmaktadır. Araştırmaya dâhil edilen öğretmen adaylarının değer eğitimine yönelik tutumları belirlenmiştir. Bu araştırmanın verileri bilgisayar paket programında çözümlenmiştir. Sonuç olarak öğretmen adaylarının değer eğitimine yönelik tutumları üzerinde cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, okudukları yıllık kitap sayısı gibi değişkenlerin anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Sürekli yaşadıkları yer, okul öncesi eğitim alıp almama durumları, ailelerinin ekonomik durumları, annelerinin eğitim durumları ve babalarının eğitim durumlarının öğretmen adaylarının değer eğitimine yönelik tutumları üzerinde anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Gelecek nesilleri yetiştirecek olan öğretmen adaylarının değer eğitimine yönelik tutumları için farklı kurumlarla iş birliği içinde hareket edilerek gerek ders olarak gerekse sosyal etkinliklerle bu yönlerinin güçlendirilmesinin sağlanması önem arz etmektedir.

Anahtar kelimeler: Eğitim, değer, değerler eğitimi, tutum, öğretmen adayları

¹ **ETİK:** Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Müşavirliği tarafından 25.05.2022 tarihli, 9 sayılı kararla etik izni verilmiştir.

² Dr. Öğr. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi, Rektörlük (İzmir,Türkiye), tugbasimsek5@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0400-3578 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 07.06.2023-kabul tarihi: 20.08.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1342137]

³ Prof. Dr, Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD (İzmir,Türkiye), nevin.akkaya@deu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-7222-4562

⁴ Doktora Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi (İzmir,Türkiye), hakan.civgin59@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-7591-446X

A research on the attitudes of teacher candidates' value education

Abstract

Values education begins in the family and continues at school. In this respect, the attitudes of the teachers to whom we entrust our future generations towards values education are very important. In this respect, the attitudes of teacher candidates who will work in schools towards values education are of great importance in terms of increasing the quality of values education. In this study, it is aimed to examine the attitudes of teacher candidates towards values education in terms of various variables. For this purpose, scanning method was used. The sample of the research consists of 282 Turkish teacher candidates studying in the spring semester of the 2021-2022 academic year. The attitudes of the teacher candidates included in the study towards the value education were determined. The data of this research were analyzed in a computer package program. As a result, it was determined that variables such as gender, class level, number of siblings, and annual number of books they read differed significantly on pre-service teachers' attitudes towards values education. It has been determined that there is no significant difference between teacher candidates' attitudes towards values education, where they live permanently, whether they have pre-school education or not, their families' economic status, their mothers' educational status and their fathers' educational status. For the attitudes of teacher candidates, who will raise future generations, towards values education, it is important to strengthen these aspects by acting in cooperation with different institutions, both as lessons and social activities.

Keywords: Education, value, values education, attitude, teacher candidates

1. Giriş

Değer tanımı sözlükte (TDK, 2023); bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi ögelerin bütünü, olarak geçmektedir. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere değerler toplumun birleştirici sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel unsurlarıdır. Değerler, toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgular, toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütler, bilinç, duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılar ve bireyin bilincinde yer eden ve davranışı yönlendiren güdülerdir (Özğüven, 1994). Halstead ve Taylor da değer kavramına birey açısından bakarak değer kavramının kişilerin davranışları üzerindeki etkisine dikkat çekmiş ve değeri, davranışlara genel olarak rehberlik eden ilkeler ve temel inançlar, eylemlerin iyi ya da istenilen olarak yargılandığı standartlar, şeklinde tanımlanmışlardır (2000; akt. şahin, 2019). Değerler, insan davranışlarını ve düşünce yapılarını doğrudan etkileyen standartlardır.

Değerlerin duyuşsal alan içerisinde yer alan, düşünce ve eylemlerimizi etkileyen, onlara yön veren zihinsel olgular olması, her davranışın temelinde değer ya da değerler yatması ve toplumsal değerlişim, değerlerin yeniden ele alınmasını ve değer öğretiminin önem kazanmasını kaçınılmaz kılmıştır (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008). İnsan davranışlarının temelinde insanın sahip olduğu değerler vardır. Bireylerin davranışlarının altında yer alan temel sebep değerlerdir. Değerler davranışların yanı sıra tutumları da etkilemektedir. Değerler insanların tutum ve davranışlarını etkilemede, tutum ve davranışların belirlenmesinde ve biçimlendirilmesinde önemli rol oynar (Dilmaç, 1999). Değer tutumları insan davranışlarını belirler. Doğrudan davranışları etkileyen değerler dolayısıyla eğitimin de bir parçasını oluşturmaktadır.

Bilimsel ve teknolojik gelişmelerle birlikte günlük hayatın rutinleri ve alışkanlıkları da değişmektedir. Çevrim içi ortamlarda geçirilen vakitlerin artması değerler eğitiminin önemini de arttırmıştır. Nitekim sanal dünyada değer kavramını yitiren bireyler hayata uyum sağlamakta zorlanmaktadır. Çocukların bile sanal bakıcı olarak telefon, tablet, bilgisayar gibi teknolojik aletlere emanet edildiği bir dünyada, başta aileye olmak üzere çocuğun eğitiminden sorumlu herkese çok fazla iş düşmektedir. Değerler eğitiminin sağlam bir zemine oturtulabilmesi açısından çocukluk dönemi önemlidir. Eğitim ailede başlar okulla birlikte sistemli ve düzenli bir şekilde devam eder. Bal'ın (2004) ifadesiyle çocukta yerleşen yanlış bir değeri değiştirmek bunun yerine arzulanan bir değeri koymak, çocuğa yeni bir değeri yerleştirmekten daha zordur. Değerler eğitiminin sistemli bir şekilde verilmesi yanlış öğrenmelerin önüne geçecektir. Değerler eğitimi, öğretim programlarıyla düzenlenerek uygulamaya konulmuştur. Son yıllarda değerler eğitimi pek çok ülkenin politik gündemlerinde yer almaktadır (Veugelers ve Kat, 2003). Milli Eğitim temel amaçları arasında da değer eğitimi önemli bir yer tutmaktadır. Eğitim sistemimizin temel amacı değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmektir (MEB, 2019). Bu temel amaç doğrultusunda toplumsal ve kültürel açıdan eğitimin önemi ön plana çıkmaktadır. Bu sebeple Özsoy'un (2007) da belirttiği gibi değerleri odak noktasına alan çalışmalar, artarak eğitimcilerin çalışma konuları arasında önemli bir yere sahip hale gelmektedir.

Okuldaki en önemli unsurlardan biri öğretmenlerdir. Doğrudan öğrencilere rol model olan öğretmenlerin değer eğitimine yönelik tutumları önemlidir. Öğretmen adaylarının henüz meslek hayatına atılmadan önce tespit edilen değer eğitimine yönelik tutumlarının ortaya konması ileriki hayatlarında öğrencinin değerler eğitimini verecek olan öğretmenler için belirleyici olacaktır. Nitekim değer tutumlarının belirlenerek ortaya konması değer eğitimi olumsuz yönde etkileyecek olumsuzlukların tespiti, çözüm yollarının üretilmesine katkı sağlayacaktır.

Öğretmenlerin değer eğitimine yönelik tutumları öğrencilerin değer eğitiminde önemli bir rol oynar. Öğretmen adaylarının değer eğitimine yönelik algılarını, görüşlerini inceleyen çalışmalar alan yazında yer almaktadır (Akkaya, 2013; Çalışkan vd., 2017; Parlar ve Cansoy, 2016; Saracaloğlu vd., 2013; Aladağ ve Kuzgun, 2015; Dilmaç vd., 2008; Sarı, 2005; Ulu Kalın vd.; 2017; vb.). Bu çalışmalar incelendiğinde; çalışmaların, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının değer algılarını, değerler hakkındaki görüşlerini, sahip oldukları değerleri ele aldıkları görülmektedir. Öğretmenlerin değerlerinin, öğrenci değer anlayışı ve davranışlarını etkilediği ile ilgili pek çok araştırma bulgusu vardır (Brophy & Good, 1986; Dickinson, 1990; Gözütok, 1995; Varış, 1973, aktaran: Sarı, 2005). Bu çalışma diğerlerinden farklı olarak öğretmen adaylarının değer eğitimine yönelik tutumlarını ele almakta ve böylece doğrudan ilerideki meslek hayatlarının bir parçası olacak değer eğitimi tutumlarına etki eden faktörleri ortaya koymaktadır.

Gelecek nesilleri yetiştirecek olan öğretmen adaylarının değer eğitimine yönelik tutumlarıyla ilgili çalışmalar, eğitimin verimini arttırmak açısından önem arz etmektedir. Öğretmenlerin adaylık sürecinde bu tutumlarının belirlenmesi ve belirlenen bu tutumlara etki eden faktörlerin ortaya konması adayların ilerideki meslek hayatları için önemlidir. Gelecek kuşakları yetiştirecek öğretmen adaylarının değer eğitimine olan tutumları öğrencilere verilecek değerler eğitimi üzerinde doğrudan ve etkili bir rol oynamaktadır. Bu açıdan çalışma önem arz etmektedir.

1.1. Problem durumu

Değerler eğitimi ailede başlar, toplum içinde devam eder. Sistemli bir şekilde ise örgün eğitim içerisinde alınır. Örgün eğitimin en önemli öğelerinden olan öğretmenler tutum, davranış ve düşünceleriyle öğrencilerin eğitimine etki eder. Değerler eğitimi için de geçerli olan bu durum öğrenciler için rol model

olarak öğretmenlerin eğitimlerinin önemini ön plana çıkarır. Öğretmenlerin eğitim aldıkları süreçte değer eğitimiye yönelik tutumları belirlenmesi yanlış tutumların önüne geçilmesi açısından önemlidir. Yeni nesilleri emanet ettiğimiz öğretmenlerin yetiştirilme aşamasında değer eğitimiye yönelik tutumlarının belirlenmesi sonuçlara bağlı olarak onların gelişimlerine nasıl bir katkı sunulması gerektiği konusunda fikir sahibi olunmasını sağlayacaktır. Geleceğin öğretmenlerinin değer eğitimiye ilgili tutumları ile ilişkili değişkenleri betimlemeye yönelik yapılan bu çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Cinsiyete göre öğretmen adaylarının değerler eğitimiye yönelik tutum puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
2. Sınıf düzeylerine göre öğretmen adaylarının değerler eğitimiye yönelik tutum puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
3. Sürekli yaşadıkları yere göre öğretmen adaylarının değerler eğitimiye yönelik tutum puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
4. Kardeş sayısına göre öğretmen adaylarının değerler eğitimiye yönelik tutum puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
5. Okul öncesi eğitim alıp almadıklarına göre öğretmen adaylarının değerler eğitimiye yönelik tutum puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
6. Ailelerinin ekonomik durumlarına göre öğretmen adaylarının değerler eğitimiye yönelik tutum puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
7. Annelerinin eğitim düzeyine göre öğretmen adaylarının değerler eğitimiye yönelik tutum puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
8. Babalarının eğitim düzeyine göre öğretmen adaylarının değerler eğitimiye yönelik tutum puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
9. Okudukları kitap sayısına göre öğretmen adaylarının değerler eğitimiye yönelik tutum puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?

1.2. Verilerin toplanması ve çözümlenmesi

Araştırmada tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelleri, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir. Bu tür bir düzenlemede, aralarında ilişki aranacak değişkenler, tekil taramada olduğu gibi, ayrı ayrı sembolleştirilir. Ancak bu sembolleştirme (değerler verme, ölçme), ilişkisel bir çözümlenmeye olanak verecek şekilde yapılmak zorundadır (Karasar, 2008).

Öğretmen adaylarının değer eğitimiye yönelik tutumlarının cinsiyet, sınıf düzeyi, sürekli yaşanan yer, okul öncesi eğitim durumu, ailenin gelir düzeyi, anne-baba eğitim durumu, okudukları kitap sayısı gibi değişkenler açısından incelenmiştir.

Araştırma evrenini eğitim fakülteleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini, Ege Bölgesi'nde yer alan bir üniversitenin Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümünde, 2021–2022 öğretim yılı bahar yarıyılında öğrenim gören cinsiyetlerini 155 kadın, 125 erkek ve 2 diğer olarak belirten toplam 282 Türkçe öğretmeni adayını oluşturmaktadır. Çalışmanın yapıldığı tarih itibarıyla 282 öğretmen adayının 66 tanesi 1. sınıf düzeyinde, 69 tanesi 2. sınıf düzeyinde, 63 tanesi 3. sınıf düzeyinde ve 84 tanesi 4. sınıf düzeyinde eğitim görmektedir.

Öğretmenlerin değerler eğitimiye yönelik tutumlarının geçerli ve güvenilir bir ölçme aracıyla belirlenmesi hedeflenmiştir. Araştırmaya dâhil edilen öğretmen adaylarının değer eğitimiye yönelik tutumları Çetin (2018) tarafından geliştirilen 20 olumlu, 11 olumsuz toplam 31 maddeden oluşan değer

eğitimine yönelik tutum ölçeği (DETÖ) ile belirlenmiştir. Ölçek maddeleri: “Tamamen Katılıyorum”, “Büyük Ölçüde Katılıyorum”, “Kısmen Katılıyorum”, “Katılmıyorum”, “Hiç Katılmıyorum” şeklinde 5’li likert tipinde olumlu ifadeler için 5-4-3-2-1; olumsuz ifadeler için 1-2-3-4-5 şeklinde ters puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 155 en düşük puan ise 31’dir. Ölçekten alınacak puanların yüksekliği değer eğitime yönelik olumlu tutumun bir göstergesidir. Bu ölçeğin Alfa iç tutarlılık katsayısı 0.95’tir. Bu araştırmanın verileri “SPSS 24.00” programında çözümlenmiştir. İkili karşılaştırmalar için Man-Whitney U testi ve çoklu karşılaştırmalar için Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Uygulama gönüllü olan öğrencilere yapılmıştır. Öğretmen adaylarının değer eğitime yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelendiği bu çalışmada verilen tablolarda yer alan *N* kişi sayısını, *Mean Rank* ortalama puanı ifade etmektedir.

Bu ölçekten elde edilen sonuçlar ve çeşitli değişkenler açısından incelenen değer eğitime yönelik tutumlarının sonuçlarının alan yazında yer alan ilgili çalışmalarla desteklenerek tartışılması hedeflenmiştir.

2. Bulgu ve yorumlar

Tablo 1. Cinsiyet Değişkenine Göre Öğretmen Adaylarının Değer Eğitime Yönelik Tutumlarının Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Mean Rank	P
Kadın	155	157,36	,000
Erkek	125	119,59	
Toplam	280		

Öğretmen adaylarının değer eğitime yönelik tutumlarında cinsiyete göre farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan çözümleme Tablo 1’de verilmektedir. Tablo incelendiğinde, kadın öğretmen adaylarının değer eğitime yönelik tutum puan ortalamalarının (157,36) erkek öğretmen adaylarından (119,59) daha yüksek olduğu görülmektedir. İstatistiksel analiz sonucunda kadın ve erkek öğretmen adaylarının değer eğitime yönelik tutum ortalamalarının kadın öğretmen adayları lehine anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Araştırmanın bu bulgusunu Türk kültüründeki kadına yüklenen sorumluluk duygusunun ve ailenin temel ögesinin çocukla iletişimi daha fazla olan anneye yönelik olmasının payının olacağı düşünülmektedir. Ataerkil aile düzeninde kadının her türlü değerden daha fazla sorumlu olması bilincinin kadınlara verilmiş olması önemlidir.

Tablo 2. Sınıf Düzeyi Değişkenine göre Öğretmen Adaylarının Değer Eğitime Yönelik Tutumları Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Sınıf Düzeyi	N	Mean Rank	P
1	66	120,44	,002
2	69	129,06	
3	63	143,04	
4	84	167,11	
Toplam	282		

Sınıf düzeyi değişkenine göre öğretmen adaylarının değer eğitime yönelik tutumları çözümlenmeleri Tablo 2’de yer almaktadır. Bu tabloya göre sınıf düzeyi arttıkça değer eğitime yönelik tutumları da artmaktadır. En yüksek değer eğitime yönelik tutum ortalaması 4. sınıfta okuyan öğrencilerde, en

düşük değer eğitimine yönelik tutum ortalaması ise 1. sınıfta okuyan öğrencilerde görülmüştür. 4 ve 3. sınıflar lehine değer eğitimine yönelik tutumun anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu bulgu öğretmen adaylarına Türkçe dersinde değer aktarımı bilinci gerek programda gerekse program dışı etkinliklerde verilmiş olduğunun göstergesidir. Sınıf düzeyi arttıka değer eğitimine yönelik tutumunun artması aldıkları eğitim-öğretimin öğrencilerin değer eğitimine yönelik tutumunu olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Tablo 3. Sürekli Yaşanılan Bölge Değişkenine göre Öğretmen Adaylarının Değer Eğitimine Yönelik Tutumları Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Sürekli Yaşanılan Bölge	N	Mean Rank	P
Marmara	48	137,99	,188
Ege	143	147,19	
Karadeniz	5	87,90	
Doğu Anadolu	28	127,46	
İç Anadolu	31	128,94	
Doğu Anadolu	9	116,06	
Güney doğu Anadolu	18	176,75	
Toplam	282		

Öğretmen adaylarının sürekli yaşadığı bölgeler değişkenine göre değer eğitimine yönelik tutumları çözümlenmeleri Tablo 3'te görülmektedir. Tablo incelendiğinde sürekli yaşanılan bölgelere göre değer eğitimine yönelik tutumlarına yönelik anlamlı düzeyde bir farklılık saptanmamıştır. Türkiye'nin hangi bölgesinde yaşadığının değer eğitimine yönelik tutumuna bir etkisi olmadığı görülmektedir.

Tablo 4. Kardeş Sayısı Değişkenine göre Öğretmen Adaylarının Değer Eğitimine Yönelik Tutumlarının Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Kardeş Sayısı	N	Mean Rank	P
1	131	129,96	,048
2	75	145,28	
3	43	145,64	
4 ve üzeri	33	173,33	
Toplam	282		

Öğretmen adaylarının sahip oldukları kardeş sayısına göre değer eğitimine yönelik tutumlarının çözümlenmelerini gösteren Tablo 4 incelendiğinde; 2 ve 3 kardeşi olan öğretmen adaylarının bir kardeş sayısına sahip adaylara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. 4 ve üzeri kardeş sayısına sahip öğretmen adaylarının (173,33) lehine değer eğitimine yönelik tutumları düşük düzeyde anlamlı farklılaştığı görülmektedir. Bu bulgu değer eğitimine yönelik tutumlarının kardeş sayısı arttıka yükseldiği, azaldıkça ise düştüğu yönündedir. Bunun nedeni olarak çok kardeş sayısı geleneksel aile yapısına ve bağlarına sahip olan ailelerde değerlerin çok daha önemli olması giderek küçülen modern ailelerde ise bu konunun daha az önemli olmasıdır.

Tablo 5. Okul Öncesi Eğitim Alma Durumu Değişkenine göre Öğretmen Adaylarının Değer Eğitimine Yönelik Tutumlarının Man-Whitney U Testi Sonuçları

Okul Öncesi Eğitim Alma Durumu	N	Mean Rank	P
Aldım	123	140,54	,861
Almadım	159	142,25	
Toplam	282		

Öğretmen adaylarının okul öncesi eğitim alıp almama durumlarına göre değer eğitimine yönelik tutumlarına yönelik yapılan çözümleme Tablo 5'te verilmektedir. Tablo incelendiğinde, okul öncesi eğitim alan öğretmen adaylarının değer eğitimine yönelik tutum puan ortalamalarının (140,54) okul öncesi eğitim almayan öğretmen adaylarının (142,25) ile hemen hemen aynı olduğu görülmektedir. İstatistiksel analiz sonucunda adaylarının okul öncesi eğitim alıp almama durumlarına göre değer eğitimine yönelik tutumlarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır.

Tablo 6. Aile Ekonomik Durumu Değişkenine göre Öğretmen Adaylarının Değer Eğitimine Yönelik Tutumlarının Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Aile Ekonomik Durumu	N	Mean Rank	P
4000 TL ve altı	51	145,02	,669
4000 TL - 6000 TL	115	136,28	
6000 TL – 9000 TL	73	150,21	
9000 TL ve üzeri	43	136,50	
Toplam	282		

Öğretmen adaylarının değer eğitimine yönelik tutumunun aile ekonomik durumuna göre değişiklik gösterip göstermediğini saptamaya yönelik yapılan çözümleme Tablo 6'da verilmektedir. Tabloya göre öğretmen adaylarının ailelerinin ekonomik durumu değer eğitimine yönelik tutumlarını anlamlı düzeyde etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 7. Anne Eğitim Durumu Değişkenine göre Öğretmen Adaylarının Değer Eğitimine Yönelik Tutumlarının Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Anne Eğitim Durumu	N	Mean Rank	P
Okuma Yazma Bilmiyor	29	145,00	,493
İlkokul	127	148,33	
Ortaokul	51	143,79	
Lise	55	121,35	
Üniversite	18	144,06	
Lisansüstü Eğitim	2	129,75	
Toplam	282		

Öğretmen adaylarının değer eğitimine yönelik tutumlarının annelerinin eğitim durumlarına göre değişiklik gösterip göstermediği çözümlenmeleri verilen Tablo 7 incelendiğinde, annelerinin farklı eğitim düzeylerinin, öğretmen adaylarının değer eğitimine yönelik tutumları üzerinde anlamlı düzeyde fark oluşturmadığı saptanmıştır.

Tablo 8. Baba Eğitim Durumu Değişkenine göre Öğretmen Adaylarının Değer Eğitimine Yönelik Tutumlarının Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Baba Eğitim Durumu	N	Mean Rank	P
Okuma Yazma Bilmiyor	7	154,93	
İlkokul	87	151,10	,714
Ortaokul	60	142,06	
Lise	86	137,07	
Üniversite	40	128,28	
Lisansüstü Eğitim	2	115,25	
Toplam	282		

Öğretmen adaylarının değer eğitimine yönelik tutumlarının babalarının eğitim durumlarına göre değişiklik gösterip göstermediği Tablo 8'de verilmektedir. Tablo incelendiğinde öğretmen adaylarının babalarına ait farklı eğitim düzeylerinin, değer eğitimine yönelik tutumları üzerinde anlamlı düzeyde fark oluşturmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 9. Yıllık Okuduğu Kitap Sayısı Değişkenine göre Öğretmen Adaylarının Değer Eğitimine Yönelik Tutumlarının Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Okuduğu Kitap Sayısı	N	Mean Rank	P
1-10	124	124,95	
10-20	88	156,26	,002
20-30	41	171,63	
30 ve üzeri	29	124,86	
Toplam	282		

Öğretmen adaylarının yıllık okudukları kitap sayılarının değer eğitimine yönelik tutumlarını etkilemesinin çözümlenmelerinin gösterildiği Tablo 9'da yıllık 20-30 kitap okuyan öğretmen adaylarının (171,63) lehine, diğer adalara göre anlamlı düzeyde fark olduğu saptanmıştır. Bu bulgu araştırmaya katılan öğretmen adaylarında okuma oranı en yüksek orana yükselirken değer eğitimine yönelik tutumunun düşmesi araştırmanın en ilginç bulgusudur. Kesin olmamakla birlikte okuma oranının yılda 30 kitabın üzerine çıktığında bireylerin içinde yaşadığı toplumla dünya ile uyumsuzluğun başlamasıyla açıklanabilir. Çünkü birey uyumdan çok daha derin sorgulamalara geçme dönemi yaşayabilir.

3. Sonuç, tartışma ve öneriler

Türkçe öğretmeni adaylarının değer eğitimine yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada öğretmen adaylarının yaşadığı bölge, okul öncesi eğitimi alma durumları, aile ekonomik durumu, anne eğitim durumu ve baba eğitimi durumu değişkenlerinde anlamlı farka rastlanmamıştır.

Öğretmen adaylarının değer tutum ve tercihleriyle ilgili yapılan benzer çalışmalara bakıldığında; Sarı (2005) Giresun örneği üzerinden öğretmen adaylarının değer tercihlerini incelemiş, bu tercihleri önem sırasına göre sıralamıştır. Çalışmada, cinsiyet değişkeni açısından öğretmen adaylarının bilimsel değerleri arasında bir fark yok iken erkek öğrencilerin değerleri benimseme düzeyi daha yüksektir, sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç çalışmamızda anlamlı bir fark olmasa da kadınlar lehine olan sonucun aksinedir. Dilmaç vd. (2008) yaptıkları çalışmada öğretmen adaylarının değer algılarını farklı

değişkenler açısından incelemiş; cinsiyet değişkeninde, evrensellik, öz yönelim ve güç değerlerinde; yaş değişkeninde özyönelim değerinde; sınıf düzeyi değişkeninde, geleneksellik değerinde anlamlı farklar bulunmuştur. Kolaç ve Karadağ (2012), Türkçe öğretmen adaylarına uyguladıkları açık uçlu sorularla değer kavramına yükledikleri anlamlar ve değer sıralamasını bulmayı amaçlamışlardır. Sonuç olarak “öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun ‘değer’ kavramını toplumun benimsemiş olduğu ölçütler, maddi manevi unsurlar, davranış ve kurallar bütünü, mukaddes sayılan şeyler (pazarlanamayan, satılamayan), vazgeçilemeyenler, toplumda birleştirici ve düzenleyici kurallar ve ölçütler olarak algıladıkları” bulgusu elde edilmiştir. Saracaloğlu vd. (2013), yaptıkları çalışmada “demokratik tutum ölçeği” ile “portre değer anketi” kullanmışlar, ilköğretim öğretmen adaylarının demokratik tutum puanları ile değer algılarına ilişkin puanları arasında pozitif yönde ve zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Akkaya (2013), öğretmen adaylarının değer tercihlerini incelediği çalışmada; “vicdan huzuru”, “cahillikten arınmış bir dünya” ve “eşitliğin sağlanması” değerleri ilk üç sırada yer alırken “gerçeklerin bilinmesi”, “günahlardan arınma” değerleri son sıralarda yer almaktadır. Ayrıca çalışmada, cinsiyet, anne-baba eğitim durumu, sürekli yaşanan yer gibi değişkenlerin değer tercihleri açısından anlamlı farklar oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu çalışmamızda elde edilen anlamlı bir fark olmaması durumunun aksi yönündedir. Alan yazında yer alan çalışmalara bakıldığında öğretmen adaylarının değer tercihleri ve değer eğitime yönelik tutumları benzer özellikler göstermektedir. Değer tercihlerinin çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterdiği de bulgular arasındadır. Saracaloğlu vd. (2013) cinsiyet, anne-baba eğitim durumu, sürekli yaşanan yer gibi değişkenlerin değer tercihleri açısından anlamlı farklar oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmada cinsiyet değişkeni açısından değer eğitime yönelik tutumlarında kadınlar lehine anlamlı bir fark olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu her ne kadar anlamlı bir fark olmasa da kadınlar lehine bulduğumuz sonuçla benzerdir. Dilmaç vd. (2008) ise evrensellik, güç ve özyönelim değerlerinde cinsiyet değişkeninde anlamlı farklar elde etmiştir ve bu, çalışmanın bulgusuyla örtüşmektedir.

Sınıf düzeyi arttıkça değer eğitime yönelik tutumunun anlamlı düzeyde arttığı gözlemlenmiştir. Bu bulgu öğretmen adaylarının eğitim fakültesinde aldıkları eğitim-öğretimin ve içinde buldukları sosyal koşulların değer eğitime yönelik tutumlarına olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmasını sağlamaktadır. Araştırmamızın bu bulgusu Dilmaç vd. (2008) geleneksellik değeri için elde ettiği bulgularla da örtüşmektedir.

Öğretmen adaylarının kardeş sayısının değer eğitime yönelik tutumları etkisinin olumlu yönde anlamlı fark oluşturması özellikle dört ve üzeri sayıda kardeşi olan öğretmen adaylarının yüksek düzeyli bir fark oluşturması aile içindeki değerlerin tutuma dönüşmesini destekleyici olduğunu düşündürmektedir. Nitekim aile üyelerinin sayısının artması sevgi, adalet, öz denetim, sabır, saygı, sorumluluk, yardımseverlik gibi değerlerin yaşanmasına zemin hazırlamaktadır. Bu durum kardeş sayısı fazla olan öğretmen adaylarının değer tutumlarını olumlu yönde etkilemektedir.

Araştırmanın en ilginç bulgularından biri öğretmen adaylarının değer eğitime yönelik tutumlarının yıllık okuduğu kitap sayısının 30 kitaba kadar okunulan kitap sayısı ile doğru orantılı olarak anlamlı düzeyde yükselmesidir. Ancak öğretmen adaylarında yıllık 30 kitap ve üzeri okuyanların değer eğitime yönelik tutumlarının belirgin bir şekilde düştüğü saptanmıştır. Bu sonuca bakarak 30 ve üzeri kitap okuyan öğretmen adaylarının içinde yaşadığı ortamdan başkalaştığı, dünya görüşü ve bakış açısı yönünden farklılaştığı belki de evrensel ve bütüncül bakabildiği için değer eğitime yönelik tutumlarından soyutlandığı söylenebilir. Bireyin okuduğu kitaplarla açılan yeni dünyalarda farklı sorgulamalara girmesi de söz konusu olabilir. Yine kitap okumaya ayrılan sürenin de bireyi sosyal ortamdan uzaklaştırdığı ve bunun da değer eğitime yönelik tutumlarına etkisi olduğu düşünülebilir.

Sonuç olarak öğretmen adaylarının değer eğitime yönelik tutumları üzerinde cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, okudukları yıllık kitap sayısı gibi değişkenlerin anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Sürekli yaşadıkları yer, okul öncesi eğitim alıp almama durumları, ailelerinin ekonomik durumları, annelerinin eğitim durumları ve babalarının eğitim durumlarının öğretmen adaylarının değer eğitime yönelik tutumu üzerinde anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Bu bulgulara dayanılarak şu öneriler geliştirilebilir; değer eğitime yönelik tutumlarında anlamlı farklar elde edilen cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı ve okudukları yıllık kitap sayısı değişkenlerinin altında yatan sebepler incelenebilir. Öğretmen adaylarının değer eğitime yönelik tutumları farklı bölgelerde yer alan üniversitelerdeki öğretmen adaylarıyla karşılaştırılmalı incelenebilir. Gelecek nesilleri yetiştirecek olan öğretmen adaylarının değer eğitime yönelik tutumları için farklı kurumlarla iş birliği içinde hareket edilerek gerek ders olarak gerekse sosyal etkinliklerle bu yönlerinin güçlendirilmesinin sağlanması önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Akkaya, N. (2013). Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri. *Folklor/Edebiyat*, 19/74, 185-198.
- Aladağ, S. & Kuzgun, M. (2015). Sınıf Öğretmeni Adaylarının 'Değer' Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 163-193.
- Bal, U. G. (2004). Çocuklar ve Değerler Eğitimi. *Çocuk Çocuk Dergisi*, 45, 18-20.
- Brophy, H. W. & Good, T. L. (1986). *Third Handbook of Research on Teaching*. Chicago: McNally.
- Çalışkan, E. F., Yasul, A. F. & Ulaş, A. H. (2017). Öğretmen Adaylarının Sosyal Değer Algıları ile Yaşam Doyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Education Sciences*, 12/4, 133-146.
- Çetin, F. (2018). Değer Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği (DETÖ) Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22/1, 323-341.
- Demircioğlu, İ. H. & Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6/15, 69-88.
- Dickinson, D. J. (1990). The Relation Between Ratings of Teacher Performance and Student Learning. *Contemporary Educational Psychology*, 15, 142-152.
- Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitiminin Verilmesi ve Eğitimin Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Sınanması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dilmaç, B., Bozgeyikli, H., & Çıkkılı, Y. (2008). Öğretmen Adaylarının Değer Algılarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6/16, 69-91.
- Gözütok, D. (1995). *Öğretmenlerin Demokratik Tutumları*. Ankara: TDV Yayını.
- Halstead, J. M. ve Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal Of Education*, 30/2, 169 - 202.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın.
- Kolaç, E. & Karadağ, R. (2012). Türkçe Öğretmeni Adaylarının "Değer" Kavramına Yükdikleri Anlamlar ve Değer Sıralamaları. *İlköğretim Online*, 11/3, 762-777.
- MEB. (2019). MEB Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). <http://mufredat.meb.gov.tr>
- Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik Testler*. Yeni Doğu Matbaası.
- Özsoy, S. (2007). Değerlere Dayalı Bir Ortam Yaratmak Eşittir Daha İyi Bir Dünya Yaratmak. *İlköğretim Dergisi*, 14, 30-34.

- Parlar, H. & Cansoy, R. (2016). Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarının Bir Yordayıcısı Olarak Bireysel Değerler. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 44/44, 125-142.
- Saracaloğlu, A.S., Uça S., Başara Baydilek N. & Coşkun N. (2013). Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları ile Değer Algılarının İncelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4/1, 45-59.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3/10, 73-88.
- Şahin, N. (2019). Karakter ve değerler eğitimi dersinin Türk dili ve edebiyatı öğretmeni adaylarının değer eğitimine yönelik tutumları üzerindeki etkisinin incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 15, 63-78 . DOI: 10.29000/rumelide.580457
- TDK (2023). *Güncel Türkçe sözlük*. <https://sozluk.gov.tr>
- Ulu Kalın, Ö. & Koçoğlu, E. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Bağımsızlık Değerine Karşı Metaforik Algıları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18/2, 419-434.
- Varış, F. (1973). Cumhuriyetin 50. Yılında Türkiye'de Öğretmen Yetiştirmede Karşılaşılan Birkaç Sorun. *50. Yıla Armağan (s. 47-62)*. içinde Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Veugelers, W. & Kat, E. (2003). Moral Task of The Teacher According to Students, Parents and Teachers. *Educational Research and Evaluation*, 9, 75-91.